

1. Počátky kapitalistického „vědeckého řízení“ a plánování

Řízení je vždy součástí a podmínkou fungování zcela určitého systému a nese jeho charakteristické rysy.

Tak také kapitalismus, jakmile si ve třetím stadiu svého vývoje vytváří adekvátní materiálně technickou základnu, rozvíjí současně svůj vědecký systém vnitropodnikového řízení a na jeho základě uskutečňuje v období mezi dvěma světovými válkami rozsáhlou *kapitalistickou racionalizaci výroby*.

Taylorův *Scientific Management*, jehož základní prvky najdeme i v každém současném vnitropodnikovém systému řízení, měl své vědecké prvky v rozboru pracovního cyklu chronometrickou metodou a v metodě normování práce. Kapitalismus tyto vědecké prvky ideálně využil v zájmu svých cílů, které poprvé přesně formuloval K. Marx: „*S pomocí dané masy bohatství získávat pokud možno nejvíce nadproduktu či nadhodnoty.*“

Duševní a řídicí složky práce byly důsledně uzurpovány kapitálem a dělník byl přeměněn v nemyslicí přívěsek stroje, manipulovaný z organizačního centra, výstižně Taylorem nazvaného *Thinking Department* (odbor, který myslí) prostřednictvím systémů mistrů, kteří za dělníka seřizují a udržují stroje, učí ho racionálním pohybům a nutí ho k vyšší intenzitě práce.

Chtěl-li dělník dosáhnout *minimální mzdy*, odpovídající jeho prosté reprodukci, musel dosahovat „vzorové normy“, jejíž překračování bylo stimulováno progresivně zvyšovaným mzdovým systémem. Dělník tak byl nucen k zvyšování intenzity práce až k svému sebeničení — a po opotřebování byl vyměněn za novou sílu z rezervní armády nezaměstnaných.

Tento „vědecký systém ždímání potu“, jak jej výstižně nazval V. I. Lenin, skvěle

odpovídal charakteristickým rysům kapitalistického společenského systému, který v zájmu honby za maximálním ziskem despoticky manipuluje vykořisťovanou masu pracujících, neustále obnovuje adekvátní *manufakturní dělbu práce*, úzkostlivě *šetří práci minulou (kapitálem) a současně hromadně ničí živou pracovní sílu ve stoupě výrobě*.

Základním principem teorie a praxe kapitalistické racionalizace byla *maximalizace zisku a minimalizace mzdy*, která nutně vyústila ve velkou, tehdy v celém kapitalistickém světě rostoucí krizi z nadvýroby. Masa výrobků narazila na zužující se trh v téže době, kdy celospolečenské plánování národního hospodářství první socialistické země — Sovětského svazu — začalo dosahovat prvních velkých úspěchů.

Pod hrozbou hospodářského krachu sáhl kapitalismus k centrálním zásahům do národního hospodářství, umožněných zespoledenštěním práce v monopolních měřítkách. Charakteristickým příkladem těchto snah byl americký *New Deal*, který omezil posvátný princip svobodného obchodu (*laissez-faire*) státními zásahy do soukromé výroby. Americký úřad pro zemědělské vyrovnávání (*Agricultural Adjustment Administration*) tehdy uzavřel smlouvy se stovkami pěstitelů bavlny, pšenice, kukuřice atd., aby za státní subvenci *snížili výrobu*. Odbor pro hospodaření kávou učinil opatření, aby 30 % zásob kávy bylo zničeno nebo „využito“ jako palivo.

Soustava „*laissez-faire*“ se zhroutila, ale cíl kapitalismu — maximální zisk — byl nezbytně dán do vínku i rodícímu se kapitalistickému plánování.

V podmínkách, kdy výroba předstihla spotřebu, by další výroba snižovala ceny a tím i zisky. Bylo tedy logické *plánovat nedostatek*. Stolberg a Vinton tehdy ve své knize *Ekonomické důsledky New Dealu* výstižně napsali: „Pořádné zemětřesení od

* Referát pro mezinárodní diskusi marxistů *Spojení výsledků vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialismu*. Berlín 7.—9. června 1972.

Atlantiku k Pacifiku by bylo dokázalo obnovit nedostatek mnohem účinněji a ti, kteří by ho přežili, by pak mohli pracovat pro slávu Big Businessu mnohem účinněji než New Deal.¹

Mezi pokusy řešit kapitalismu vlastní rozpor mezi organizovaností uvnitř podniků a tržní živelností v rámci celospolečenském patřil ve třicátých letech i pověstný technokratický *Plán hojnosti* (*Plan of Plenty*).²

Technokraté chtěli zrušit živelný peněžní oběh a nahradit ho plánovitým centrálním manažerským řízením. Výroba a spotřeba veškeré materiální i lidské energie měla být evidována pomocí energetických jednotek – ergů – a plánovitě používána ve prospěch lidstva i každého jednotlivce. Technokraté – i přes utopičnost své doktríny – chtěli „zrušit monopolistické soutěžení“, a proto byli nařčeni z „kulturního bolševismu“. Sama buržoazie již ve třicátých letech technokratismus zlikvidovala, aby v období nástupu vědeckotechnické revoluce znovu začala křísit technokratické ideje různých manažerských, terciárních a postindustriálních společností, které by měly nahradit vizi komunismu.

George Friedmann ve třicátých letech ve své knize *Krise pokroku* skvěle charakterizoval technokratismus jako „nemoc“, „křeče idejí pokroku“, kdy „technokraté zavřeli oči před sociálními podmínkami výroby v historické kapitalistické skutečnosti a přenesli svá dobrodiní do světa fyzicko-matematického, kde se jim nic nemůže postavit na odpor“.³

Mezi různé pokusy o konstrukci „modelu řízení“ patřil i svérázný „model“ řízení zkonstruovaný koncem 60 let v socialistickém Československu skupinou ekonomů kolem Oty Šika, který se měl stát nástrojem přeměny socialistické ekonomiky v kapitalistickou.

Jestliže technokraté chtěli zavést jakési společenské vlastnictví energie jako nezbytnost celospolečenského řízení, pak naopak Šik se pokusil socialistické vlastnictví výrobních prostředků zrušit a vrátit se daleko nazpět do kapitalistického období „laissez-faire“. Plán měl být podřízen tržnímu mechanismu, socialistická soutěž nahrazena konkurencí, měl být zrušen jed-

notný systém odměny za práci a mezi ekonomické stimuly zařadili šikovci i nezaměstnanost.

Během necelých 2 let, kdy prvky tohoto „modelu“ pronikly do systému československého řízení, se národohospodářský plán téměř rozpadl, třikrát byly zvýšeny ceny a životní úroveň pracujících začala prudce klesat. V důsledku prohlubující se inflace a nástupu revizionistických a oportunistických sil se Československo dostalo do hluboké, vlastními silami neřešitelné krize.

Sám vývoj socialistické reality rozmetal buržoazní „ideje“ šikovců jako zcela cizí socialistickému společenskému organismu.

Od doby vyhlášení *New Dealu* se monopolní stát stále více vměšuje do řízení kapitalistické ekonomiky, ať již přímo (státní vojenské zakázky a subvence, stimulování masové spotřeby), nebo zprostředkovaně (cenová, úvěrová a daňová politika). Avšak jak v teorii, tak i v praxi kapitalistického řízení vládne eklekticismus, jednostrannost podtrhující vždy jen jednu dílčí stránku složité společenské reality, která se při sebedokonalejších řídicích metodách dostává dříve či později do rozporu s celou realitou společenského rozvoje.

2. Vědeckotechnická revoluce a krize kapitalistického řízení

V. I. Lenin charakterizoval revoluci jako „zásadní přeměnu, která nemění staré opatrně, pomalu a postupně, ale láme je v samém jeho podstatě. Revoluce nejen láme staré, ale vytváří nové.“

Tato charakteristika se plně vztahuje i na vědeckotechnickou revoluci, jejímž objektivním základem je revoluční převrat ve výrobních silách a důsledkem jsou hluboké přeměny v povaze lidské práce a v celé společenské struktuře.

Ve vysoce automatizované výrobě přítomnosti nastupuje na místo dřívější masy nekvalifikovaných dělníků armáda vysoce kvalifikovaných univerzálních profesí seřizovačů, údržbářů a opravářů, kteří přejímají řídicí funkce dřívějších Taylorových mistrů. Taylorův *Thinking Department* se jakoby rozplynul v dělnické mase, na niž nové podmínky výrobního procesu kladou nové požadavky: vyšší vzdělání a kvalifi-

¹ Stolberg, B. – Vinton, W. J.: *The Economic Consequences of New Deal*. New York, Harcourt, Brace and Comp. 1935, s. 85.

² Blíže viz Scott, H. and Others: *Introduction to Technocracy*. London 1933.

³ Friedmann, G.: *Krise pokroku*. Praha, SVU Mánes 1937.

kaci, rozvoj technicko-organizační iniciativy, vyšší odpovědnost za nákladné zařízení a přesný chod technologického procesu, samostatnost v rozhodování. Všestranný rozvoj pracujícího člověka se stává nutností rozvoje samotné výroby. Všechny tyto požadavky jsou v rozporu s principy tradičního kapitalistického *Scientific Managementu* a s cílovými funkcemi kapitalismu, neboť investice do člověka snižují maximalizaci zisků a minimalizace mezd plodí kromě nadvýroby i kulturně technickou a kvalifikační zaostalost.

V podnikové sféře se široce rozvinula behaviorální kritika tradičního *Scientific Managementu*, podtrhujícího úlohu lidského faktoru a mezilidských vztahů (Human Relations). Je zřejmé, že starý *Scientific Management* se přežil, avšak kapitalismus může tento způsob jen reformovat.

Vědeckotechnická revoluce je spjata s obrovským rozvojem společenské dělby práce a z ní vyplývající kooperace v měřítkách celospolečenských i mezinárodních. Vysoký stupeň zespolenštění práce vyžaduje celospolečenské řízení, založené na rozvoji vědy.

Vysoký rozvoj výrobních sil a s ním spjatý rozvoj akumulace kapitálu ještě v šedesátých letech byl základem velkého optimismu, pokud jde o vědecký a technický rozvoj kapitalismu. Počátky vědeckotechnické revoluce vyvolaly v USA rozpor mezi stoupající poptávkou po nekvalifikovanějších pracovnících a jejich nabídkou a podnítily začátek velkého „kupování vědců“ z jiných zemí. Dnes je zhruba 8 % doktorů věd v průmyslu USA imigranty.

Jestliže v letech 1953–61 činily v USA průměrné roční přírůstky nákladů na výzkum 13,7 %, pak v letech 1961–70 tyto přírůstky poklesly na 8,9 % a v letech 1960–1971 dále poklesly na 4,8 %. Počínaje rokem 1970 byla provedena rozsáhlá „úsporná opatření“ v oblasti dotace vědy. V roce 1971 se poprvé od velké krize třicátých let objevuje v USA nezaměstnanost přírodovědců a inženýrů; zaměstnání ztratilo asi 100 000 lidí, z nichž 40 000 bylo zaměstnáno ve výzkumu a vývoji. *United States News and World Report* z 25. ledna 1971 označuje ve stati *Deprese v oblasti vědy* tento stav za „celonárodní problém“. Podobně je tomu s vysokým školstvím.

Zpráva OECD vypracovaná pod vedením profesora Brookse a vydaná v r. 1971 v Paříži pod názvem *Science, Growth and Society* konstatuje, že „vize ekonomického růstu byla nahrazena pocitem nejistoty (a feeling of unease) před otevírajícími se vyhlídkami“. Dochází ke „zdůraznění činitelů disharmonie mezi ekonomickým růstem, vědou a technikou“.⁴

Známý profesor Yaleské university D. S. Price, který kdysi správně předpověděl velký rozvoj vědy v padesátých a šedesátých letech, předložil XIII. mezinárodnímu kongresu dějin v Moskvě referát s charakteristickým názvem *Nezbytnost úpadku*. Profesor Price považuje současné krizové jevy ve vědě a školství za projev „nasyčenosti“ americké společnosti vědou a technikou a tvrdí, že v nejbližší době nezbytně musí k podobným jevům dojít i v SSSR.

Avšak příčinou těchto krizových jevů není ani věda, ani technika, ale kapitalistický společenský systém založený na soukromém vlastnictví výrobních prostředků, který vylučuje plánování v celospolečenském zájmu. Již v roce 1934 to přesně vystihla Barbara Wootonová, která ve své knize *Plánovat či neplánovat* napsala: „Dokud jsou výrobní prostředky majetkem soukromníků... výroba oceli bude plánována tak, aby byl vytvořen ráj ocelářů, výroba piva tak, aby vytvořila ráj pivovarníků... konečný výsledek se dá vystihnout slovy, že spíše se plánuje proti společnosti než pro společnost.“⁵

Jinými slovy totéž vyjádřil známý manifest *The Tripple Revolution*, v němž se v roce 1964 psalo: „Současný systém povzbuzuje činnosti, jež mohou vést k soukromému zisku, a zanedbává ony aktivity, které mohou zvýšit bohatství a kvalitu života naší společnosti.“⁶

Za těchto podmínek se vývoj může dít jedině na základě „plánovitého“ vytváření disproporcí, jejichž zrušení se děje čas od času živelně, katastroficky.

K mnoha hlasům potvrzujícím současnou krizi v kapitalistickém způsobu řízení připojuje se i tak úhlavní nepřítel komunistické ideologie, jako je Zbigniew Brzezinski, který ve své knize *Between Two Ages* píše, že vědeckotechnická revoluce „... má stálou tendenci ovlivňovat americkou společnost převážně neplánovitým způsobem“

⁴ Brooks, H.: *Science, Growth and Society*. A new Perspective, OECD. Paris 1971, s. 19. 26.

⁵ Wooton, B.: *Plan or No Plan*. London, Gollancz 1939, s. 320.

⁶ *The Tripple Revolution*. New York 1964.

— a v důsledku toho dochází k „ostrému konfliktu mezi technickým úspěchem a sociálním selháním“.⁷

Tak se po období, kdy se buržoazní teoretikové a revisionisté marxismu snažili dokázat „zastaralost“ Marxových závěrů, znovu potvrzuje všeobecná platnost jeho tvrzení, že „role buržoazní společnosti spočívá v tom, že v ní *a priori* neexistuje žádné vědomé společenské regulování výroby. Rozumné a přírodně nezbytné si razí cestu jen jako slepě působící průměr.“

3. Vědeckotechnická revoluce a socialistické řízení

V roce 1936 výstižně napsali manželé Webbovi ve své knize *Sovětský komunismus, nová civilizace?*: „Ze všech sociálních vyvozeností sovětského komunismu je nejdůležitější záměrné plánování celé národní výroby, distribuce a směny, jehož úkolem není prospěch několika jednotlivců, nýbrž zvýšení spotřeby celé společnosti.“⁸

Na základě likvidace soukromého a nastolení společenského vlastnictví výrobních prostředků doplňuje socialismus vysoké zespolečnění práce *novou silou celospolečenského plánovitě kooperace*.

Jak ukazoval V. I. Lenin, socialismus je povolán vytvořit „*vyšší typ společenské organizace*... a tím i *společenské produktivity práce*... v tom je jádro věci, v tom je zdroj síly a neodvratného, úplného vítězství komunismu“.⁹

V tomto ohledu jsou zcela oprávněně současné obavy pánů Brzezinských, že socialismus má lepší podmínky pro rozvoj inovací.¹⁰

Na základě nových *společenských podmínek* vytváří socialismus i své zcela *nové cílové funkce* veškerého plánování a řízení nikoli jen pro výrobu a zisk, ale *pro člověka a jeho hmotný i kulturní rozvoj*. Na základě toho dochází i k změnám v prostředcích řízení.

Kapitalistický princip *maximalizace intenzity práce* je zaměněn principem *optimalizace pracovních podmínek, princip despotické manipulace principem rozšiřu-*

ující se účasti pracujících na řízení. Základním principem socialistického řízení se stává demokratický centralismus, spojující direktivní rozhodování centra s iniciativou nižších článků řízení.

Socialistické plánování a řízení bylo od počátku spjato s vědeckým a technickým rozvojem. Kolem prvního sovětského plánu Goelro soustředil Lenin pod vedením G. M. Kržižanovského výkvět tehdejší ruské vědy.

Socialistické řízení není nějakým neměnným, strnulým systémem. Rozvíjelo se jednak ve společenské mikrosféře jako *vědecká organizace práce* či komplexní socialistická racionalizace, jednak v makrosféře jako *národohospodářské plánování* a neustále do sebe vstřebávalo nejprogressivnější objevy společenských věd.¹¹

Spojení výsledků vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialismu je především závislé na plném uplatnění schopnosti socialismu cílevědomě organizovat a řídit společenské procesy v podmínkách integrované socialistické soustavy.

To podtrhuje nutnost rozvoje *dokonalějších vědeckých metod předvídání dlouhodobých vývojových perspektiv*. Tuto tendenci přechodu k dlouhodobému plánování vyjadřuje velký rozvoj prognózování ve všech socialistických zemích.

Rozvoj mezinárodní socialistické integrace v rámci členských zemí RVHP, která přechází od dvoustranných dohod k *mezinárodní koordinaci národohospodářských plánů*, postupně vytváří možnost *zahájení prognostických prací na perspektivě celé socialistické světové soustavy*.

Taková perspektiva odpovídá objektivnímu stupni rozvoje dělby a kooperace práce, která v období vědeckotechnické revoluce nutně přerůstá rámec jednotlivých zemí.

Jelikož období vědeckotechnické revoluce je na rozdíl od období nižších stupňů industrializace charakterizováno revolučními kvalitativními zlomy v dosavadních lineárních trendech vývoje, stává se dosud převládající *extrapolační metoda* nedostačnou a do popředí se dostává *metoda modelování* budoucích celospolečenských

⁷ Brzezinski, Z.: *Between Two Ages*. New York 1970, s. 219–220.

⁸ Webb, Sidney a Beatrice: *Soviet Communism – A New Civilisation?* New York, Charles Scribner's Sons 1936, II, s. 6.

⁹ Lenin, V. I.: *Spisy*, sv. 29, s. 413.

¹⁰ Blíže viz Kutta, F.: *The Social Conditions of*

Solving the Crisis of the System of Organization and Management. Papers of VII. Congress of Sociology, Varna 1970.

¹¹ Blíže viz Kutta, F.: *Lenin i naučná organizace práce*. Materiály mezinárodní vědecké konference „Světová socialistická soustava, uskutečnění idejí leninismu“. Moskva 1970, s. 632–658.

situaci, k nimž lze projektovat vývoj technických, ekonomických a sociálních parametrů.

Rozvoj modelování není myslitelný bez rozsáhlého využití matematiky a kybernetizace celých informačních systémů.

Pojem ekonomického řízení, který do socialistické řídicí praxe vnesl V. I. Lenin a který podtrhuje nutnost využití ekonomických stimulů (hmotných i morálních, mzdových, cenových a finančních), je tak rozšířen o teorii a praxi „automatizace řízení“.¹²

V období vědeckotechnické revoluce se formují celé sociálně ekonomické komplexy „věda—technika—výroba“ spjaté složitými meziodvětvovými kooperačními vazbami, které lze cílevědomě řídit jediné systémově, v celospolečenském měřítku, na základě využití nejmodernějších vědeckých technik rozboru.¹³

Socialistické řízení postupně postihuje společenský proces ve všech jeho systémových vazbách, řízení technické a ekonomické stránky je v období nastupující vědeckotechnické revoluce rozšířeno o celý komplex sociálního plánování. Sociální plánování zahrnuje jak přípravnou fázi dlouhodobého plánu (sociální prognóza), tak celou soustavu sociálních cílů a prostředků jejich dosahování na všech stupních řízení.

V podnikové mikrosféře je sociální plánování mohutným nástrojem socialistické racionalizace, jeho obecnou cílovou funkcí je všestranný rozvoj socialistického člověka a jeho životního způsobu. Rozvoj sociálního plánování je jednou ze záruk, že socialismus nebude následovat vzorce „konzumní společnosti“ s jejím zotročením člověka hmotným konzumem a s jejím všeobecným úpadkem kulturní a morálně politické úrovně lidu.¹⁴

Jestliže technická složka řízení je založena na rozvoji vědecké kybernetiky, ekonomická složka na rozvoji ekonomické vědy a sociální na rychlém rozvoji marxistické sociologie, dochází v socialistické teorii řízení k rozsáhlé týmové spolupráci různých vědních disciplín na tvorbě teorie

a praxe optimálního socioekonomického plánování.¹⁵

Tato dlouhodobá práce základního výzkumu na socialistické teorii plánování a řízení má i svou praxeologickou funkci, neboť výsledky výzkumů jsou prostřednictvím praxe hospodářských reforem zaváděny do praktického plánování a řízení.

Socialistické řízení vychází důsledně ze systémového přístupu k objektivní realitě, nezabsolutňuje její jednotlivé stránky (technickou, ekonomickou či sociální), ale spojuje využití všech forem urychlení technicko-ekonomických inovací s všestranným kulturním růstem a rozvojem pracovní iniciativy s cílem neustálého odhalování a mobilizace rezerv růstu produktivity práce i neustálého zvyšování efektivity celého společenského systému.

Teorie a praxe kapitalistického a socialistického řízení nemohou být konvergentní, neboť odrážejí zcela rozdílné rysy dvou společenských systémů. Řešení krize buržoazních organizačních systémů není možné cestou jejich dílčích reforem, ale jediné cestou likvidace soukromého vlastnictví výrobních prostředků, cestou revoluční změny celého nižšího kapitalistického společenského systému systémem vyšším — socialistickým.

Резюме

Кутта Ф.: Научно-техническая революция и управление

Термин «научное управление» (Scientific Management) появляется в связи с развитием тейлоризма, основы капиталистической рационализации. Система Тейлора последовательно отражала и развивала атрибуты капиталистической общественной системы: целевые функции максимизации прибыли и минимизации заработной платы, последовательное отделение духовных потенций производственного процесса от рабочего класса, узурпацию управляющих функций буржуазией и деспотическая манипуляция эксплуатируемым классом. Результатом функционирования этой системы была чрезмерно тщательная экономия мертвого труда (капитала) при одновременном массовом уничтожении живого труда в толчее производственного процесса.

Широко использование принципа максимизации прибыли и минимизации заработной

¹² Blíže viz Gluškov, V. M.: *Vyčíslitelnaja technika i problemy automatizacii upravlenija*. Moskva, Buduščee nauki 1971.

¹³ Blíže viz Gatovskij, L.: *O komplexnom upravlenii naukoj technikoj, proizvodstvom*. Kommunist 1971, č. 10.

¹⁴ Blíže viz Kutta, F. — Soukup, M. a kol.: *Řízení*

v období vědeckotechnické revoluce (Principy socioekonomického řízení). Praha, Svoboda 1973 (v tisku).

¹⁵ Blíže viz kromě výše zmíněné práce: Fedorenko, N. P.: *K voprosu v postrojenii sistem optimalnogo perspektivnogo planirovanija narodnogo chozjajstva*. Věstník Akademii nauk SSSR 1971, No. 5.

платы в масштабе народного хозяйства необходимо привело к углубляющемуся противоречию между растущим производством и суживающимся рынком (потреблением), выливающимся после ряда циклических колебаний во всеобщий кризис капитализма 30-ых годов. Находясь под угрозой хозяйственного краха, капитализм вынужден был осуществлять все более широкие регулирующие вмешательства в принципы «свободного рынка», но уже с самого начала реализации известного американского «New Deal» в основу рождающегося «планирования» положены целевые функции капитализма — погоня за прибылью. При условиях, когда производство опередило потребление, дальнейшее повышение производства привело бы к понижению цен и тем самым и прибылей. Поэтому «New Deal» планирует недостаток, целенаправленно ведет к унчению товаров и ограничению производства а

В период наступающего кризиса появляется своеобразная техническая доктрина, имеющая своей целью отмену денежного оборота и замену его центральным менеджеральным типом управления на основе всеобщественного планирования создания, распределения, потребления энергии.

В 30-ые годы буржуазия сама ликвидирует это направление, чтобы после второй мировой войны, в период наступающей научно-технической революции, опять «воскрешать» основные технологическо-детерминистские отправные пункты его в качестве орудия антикоммунизма.

К этим попыткам примыкает также ревизионистская концепция т. наз. чехословацкой «модели управления Шика», нападающая на основы социалистической общественной системы, на общественную собственность на средства производства и народнохозяйственное планирование, и стремящаяся заменить его введенным действием «регулируемого» рыночного механизма.

Как в теории, так и в практике капиталистического управления господствуют эклектизм, односторонность, подчеркивающие всегда одну только сторону сложной общественной действительности, всегда неизбежно приводящей к новым кризисным явлениям.

Наступление научно-технической революции вызвало в США большой оптимизм и рост капиталовложений в науку, которые после десятилетнего «бума» были заменены глубоким упадком. В 1970 г. в первый раз после большого кризиса 30-ых годов появляется огромная безработица среди естествоиспытателей и инженеров, вызванная недостатками во всеобщественном планировании и управлении. Это подтверждает данная Марксом характеристика, именно, что роль буржуазного общества заключается в том, что в ней априори не существует никакого сознательного общественного регулирования производства.

Решение кризиса организационной и управляющей систем возможно только при помощи развития социалистического всеобщественного управления, для развития которого научно-техническая революция создает новые условия. Происходит широкое развитие методов предсказания долгосрочных перспектив развития при помощи прогностической деятельно-

сти, над экстраполяционными методами берут верх методы моделирования на основе широкого использования математики и кибернетики целых управляющих систем. Создаются условия для возникновения оптимального социальноэкономического планирования, включающего все стороны развития общественной системы. Система социалистического планирования связана с социалистической рационализацией, основывающейся на научной организации труда, и с развитием технико-экономического и социального планирования на предприятиях, с развитием комплексной системы заботы о человеке, всестороннее развитие которого является основной целевой функцией всей социалистической системы. Соединение научно-технической революции с социализмом помогает переходу человечества «из царства необходимости в царство свободы» — в систему целенаправленного планирования и управления вековым всеобщественным движением.

Summary

Kutta F.: Scientific and Technological Revolution and Management

The term "scientific management" has come into being in connection with the development of taylorism — i. e. the basis of capitalist rationalization. Taylor's system consistently reflected and developed the attributes of the capitalist social system: the aim functions of the maximalization of profit and minimalization of wages, the consequential separation of spiritual potencies of the production process from the working class, the usurpation of managerial functions by the bourgeoisie and the despotic manipulation of the exploited working class. The resultant of the functioning of this system was the meticulous sparing of past work (of capital), while the living labour force was subjected to mass destruction in the mill of production.

On the national-economic scale, the wide application of the principle of the maximalization of profit and minimalization of wages necessarily led to a deepening contradiction between the growing production and the narrowing market (consumption), ending — after a series of cyclic fluctuations — in the general crisis of capitalism in the thirties. Under the threat of economic failure, capitalism is forced to always more extensive regulative interferences with the principles of "Free Trade"; however, from the very beginnings of the realization of the famous American "New Deal", the aim functions of capitalism — the pursuit of maximum profit — have been based on "planning" that was simultaneously coming into existence. Under conditions when production surpasses consumption, a further increase in production would lead to a decrease in prices and thus in profits. Thus the "New Deal" plans privation and purposefully leads to the destruction of products and to restrictions in production.

In the period of the beginning crisis a specific technocratic doctrine has made its

appearance, endeavouring to "abolish money circulation" and to replace it by central management on the basis of an all-round planning of production, distribution and consumption of energy.

In the thirties, the bourgeoisie itself liquidated this trend, and after World War II — in the period of the beginning scientific and technological revolution — began to "revive" its fundamental technological-deterministic starting-points as an instrument of anticommunism.

The revisionistic conception of the so-called "Šik's model of management" belongs to these attempts. It attacks the foundations of the socialist system, the social ownership of production means, national-economic planning, and simultaneously endeavours to replace it by the spontaneous operation of the "regulated" market mechanism.

Both the theory and the practice of capitalist management are governed by eclecticism, by a one-sidedness underlining only one single aspect of the complex social reality, which always necessarily leads to new phenomena of crisis.

In the USA, the rise of the scientific and technological revolution called forth much optimism and a growth of investments into science which, after a ten years' boom, were replaced by a deep depression. In 1970 — for the first time after the great crisis of the thirties — a large-scale unemployment appears among natural historians and engineers,

caused by deficiencies in all-social planning and management. Marx' characterization is confirmed: "The role of the bourgeois society lies in the fact that it a priori involves no social regulation of production."

The crisis of the organizational and managerial systems may be solved only by the development of the socialist all-social management for which the scientific and technological revolution is creating new conditions. The methods foreseeing long-term developmental perspectives are extensively developed by prognostic activities; extrapolation methods are supplanted by modelling methods on the basis of a wide application of mathematics and of the cybernetization of whole managerial systems. Conditions for the inception of an optimum socio-economic planning embracing all the aspects of the development of the social system are created. The system of socialist planning is connected with the socialist rationalization based on the scientific organization of work, with the development of technical-economic and social planning within enterprises and with the development of a complex system of the care of man whose all-round development is the basic aim function of the whole socialist system. The connection of the scientific and technological revolution with socialism helps mankind to pass from "the realm of necessity to the realm of freedom", to purposefully planning and managing the age-long social movement.